

A kárpátaljai magyarok migrációja Magyarországra az orosz-ukrán háború kitörése után: átalakuló mintázatok és térbeli sajátosságok

The migration of Transcarpathian Hungarian minority to Hungary after the outbreak of the Russian-Ukrainian war: changing patterns and spatial characteristics

TÁTRAI PATRIK, ERŐSS ÁGNES, KOHUT-FERKI JULIANNA,
KOVÁLY KATALIN

TÁTRAI Patrik: tudományos főmunkatárs, HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet; 1112 Budapest, Budaörsi út 45.; tatrai.patrik@csfk.org; <https://orcid.org/0000-0002-7365-1993>

ERŐSS Ágnes: MSCA Seal of Excellence ösztöndíjas kutató, Free University of Bozen-Bolzano; 39100 Bozen-Bolzano, Piazza Università 1.; tudományos munkatárs, HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet; 1112 Budapest, Budaörsi út 45.; agnes.eross@unibz.it; <https://orcid.org/0000-0002-2310-1897>

KOHUT-FERKI Julianna: tudományos munkatárs, HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet; 1112 Budapest, Budaörsi út 45.; ferki.julianna@csfk.org; <https://orcid.org/0009-0009-6426-0120>

KOVÁLY Katalin: tudományos munkatárs, HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45.; adjunktus, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem; 90202 Beregszász, Kossuth tér 6.; kovaly.katalin@csfk.org; <https://orcid.org/0000-0002-8554-6816>

KULCSSZAVAK: Ukrajna; Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye; transznacionális migráció; kárpátaljai magyarok; lakhelyválasztás

ABSZTRAKT: Ukrajnában az elmúlt bő évtized geopolitikai krízisei – különösen a 2014-ben kezdődő kelet-ukrajnai harcok, majd a 2022-es orosz invázió – Kárpátalján is jelentősen átalakították a társadalmi-gazdasági viszonyokat. Ennek hatására a kárpátaljai magyarok elvándorlása egyre intenzívebb lett, és migrációjuk mintázatai is megváltoztak. A migráció elsődleges célterülete, ahogy a korábbi krízisidőszakokban, úgy 2022-t követően is – többek között az anyaország nemzetpolitikája által teremtett lehetőségeknek köszönhetően – Magyarország, azon belül is kitüntetetten Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye.

Statisztikai adatok és terepkutatás együttes alkalmazására épülő tanulmányunk célja, hogy minél pontosabban feltérképezze (1) az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció volumenét, térbeli jellemzőit, dinamikáját a teljes körű orosz katonai invázió után; (2) a Magyarországra települt kárpátaljai magyarok migrációjának fő sajátosságait; valamint (3) a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe áttelepülők lakóhelyválasztási preferenciáit.

Vizsgálatunk rámutat arra, hogy a jelen migrációs hullám nem értelmezhető a korábbi időszak jellemzőinek ismerete nélkül, e migráció katalizátorai ugyanis a 2010-es évek során kiépült transznacionális kapcsolatháló, ingatlanvásárlások és állampolgársági kedvezmények. A 2022 után megfigyelhető áttelepülés e korábbi transznacionális csatládi stratégiák (re)aktiválása révén történik, statisztikailag nem vagy alig nyomon követhető módon, aminek eredményeként a korábban jellemző kétlakíságot egyre több

esetben váltja fel az állandó magyarországi tartózkodás. Az áttelepültek lakhelyválasztása kapcsán azt találtuk, hogy kiemelkedő a határátkelőhelyek szerepe, amelyek közelében 20–50% is lehet a kárpátaljai származásúak aránya, akik jellemzően adott határátkelő vonzáskörzetéből származnak – tehát a földrajzi közelség a kibocsátó oldalon is fontos tényező.

Patrik TÁTRAI: senior research fellow, HUN-REN CSFK Geographical Institute; Budapest, Hungary; Budaörsi út 45., H-1112 Budapest, Hungary; tatrai.patrik@csfk.org; <https://orcid.org/0000-0002-7365-1993>

ERŐSS Ágnes: MSCA Seal of Excellence research assistant, Free University of Bozen-Bolzano; 39100 Piazza Università 1. Bozen-Bolzano, Italy; research fellow, HUN-REN CSFK Geographical Institute; Budaörsi út 45., H-1112 Budapest, Hungary; agnes.eross@unibz.it; <https://orcid.org/0000-0002-2310-1897>

KOHUT-FERKI Julianna: research fellow, HUN-REN CSFK Geographical Institute; Budaörsi út 45., H-1112 Budapest, Hungary; ferki.julianna@csfk.org; <https://orcid.org/0009-0009-6426-0120>

KOVÁLY Katalin: research fellow, HUN-REN CSFK Geographical Institute, Budapest, Hungary; assistant professor, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University; Kossuth square 6., 90202 Berehove, Ukraine; kovaly.katalin@csfk.org; <https://orcid.org/0000-0002-8554-6816>

KEYWORDS: Ukraine; Szabolcs-Szatmár-Bereg County; transnational migration; Transcarpathian Hungarians; residential choice

ABSTRACT: In Ukraine, the geopolitical crises of the past decade – particularly the conflicts in eastern Ukraine that began in 2014 and the Russian invasion in 2022 – have significantly transformed the socio-economic conditions in Transcarpathia. As a result, the emigration of Transcarpathian Hungarians has intensified, and their migration patterns have changed. Still, due to opportunities created by Hungary's kin-state policies, Hungary remains the primary destination for their migration, with Szabolcs-Szatmár-Bereg County playing a prominent role within the country.

Based on statistical data analysis and qualitative fieldwork, this study aims to map (1) the volume, spatial characteristics, and dynamics of migration from Ukraine to Hungary following the full-scale Russian military invasion; (2) the main features for the migration of Transcarpathian Hungarians to Hungary; and (3) the residential preferences of those who have relocated to Szabolcs-Szatmár-Bereg County.

Our investigation highlights that the current wave of migration is interrelated with mobility processes of the previous periods: namely, transnational networks, property purchases, and citizenship benefits established during the 2010s are the catalysts for the current migration. The post-2022 relocations occurred through the (re)activation of these earlier transnational family strategies, in ways that are statistically untraceable or barely traceable, and resulting in the increasing replacement of the previously common dual residency with permanent residence in Hungary. Regarding the residential choices of the relocated families, we found that border crossing points play a significant role, with 20-50% of the population near these points being of Transcarpathian origin, typically originating from the vicinity of the respective border crossing – indicating that geographical proximity is an important factor on the sending side as well.

Bevezetés

„Szerintem Budapest után itt [Nyíregyházán] vannak a legtöbben. Ha a vidéki városokat nézzük, Nyíregyháza és környékén vannak a legtöbben. [...] És közel van a határhoz, mit tudom én, hetente, kéthetente a felesége gyerekkel, mit tudom én, 80 kilométer, és itt van. Nem kell elmenni Győrbe, nem kell elmenni Sopronba, nem kell elmenni Prágába, nem kell elmenni Csehországba.” (Áttelepült férfi, Nyíregyháza, 2024)

2022 óta több alkalommal utaztunk terepmunkára Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye különböző településeire. Kárpátaljai származású beszélgetőpartnereink rendszerint Ukrajnában vásárolt, színes, fényes papírba csomagolt bonbonnal (cukerki) vártak minket. Ahogy az áttelepült időskorúak megjegyezték, mindig, amikor *hazamennek*, bevásárolnak egy kis csokoládét, mert finomabb és szeretik a magyar szomszédok is. Amikor az iránt érdeklődtünk, hogy hol tudnánk még találkozni Kárpátaljáról áttelepültekkel, több helyen is a helyi görög katolikus vagy református templomba irányítottak, mondván, hogy az áttelepültek rendszeresen járnak a heti gyülekezeti alkalmakra és állandó résztvevői lettek mindenféle gyülekezeti kezdeményezésnek és kirándulásnak. Így jutottunk el egy “csigagyártó kör”-be, ahol a húslevesbe szánt csigatésztát gyúrták és szaggatták az asszonyok, őshonosok és újabban áttelepültek. A határhoz közeledve sok faluban láttunk felújítás alatt lévő régi házakat: ablakcsere, homlokzatvakolás és -festés, új kerítés. A helyiek szerint így a legkönnyebb megkülönböztetni, hogy melyik portákra költöztek be azok, akik 2022 februárja, az orosz katonai invázió teljes körűvé válása után települtek át Kárpátaljáról.

A 2022-es geopolitikai eseményeket követően – csakúgy, mint a korábbi krízisidőszakokban – a kárpátaljai magyar közösség számára Magyarország az elsődleges célország, ideiglenes vagy akár tartós tartózkodási hely. A határ menti Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye kiemelt szerepet kapott ebben a folyamatban földrajzi közelsége, valamint a nyelvi és kulturális azonosságok révén. A migrációs hullám méretéről, a benne részt vevőkről azonban vajmi keveset lehetett tudni: a nyilvánosságban megjelenő hírek mindössze a migráció felerősödéséről szóltak, további részletekről nem. Kutatásunk így arra vállalkozott, hogy vegyes módszertannal feltérképezze, hogy kik, miért és hová költöznek át Kárpátaljáról Magyarországra. Tanulmányunk célja tehát, hogy (1) bemutassa az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció volumenét, térbeli jellemzőit, dinamikáját a teljes körű orosz katonai invázió után; (2) feltárja a Magyarországra települt kárpátaljai magyarok migrációjának fő sajátosságait; valamint (3) bemutassa a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe áttelepülő lakóhelyválasztási preferenciáit.

Tanulmányunkban először áttekintjük a Kárpátaljáról induló migráció jellemzőit, történeti és földrajzi beágyazottságát, majd a kutatás módszertanát. Ezt

követően elsőként a migráció kvantitatív jellemzőit, majd a kvalitatív terepmunka eredményeit mutatjuk be. Fontos hangsúlyozni, hogy úgy a jelen migrációs hullám statisztikai adatai, mint kvalitatív jellemzői csak a 2014 és 2022 közötti migrációs folyamatok kontextusában érthetők meg, éppen ezért részletesebben kitérünk erre az időszakra is. A tanulmány végén vázoljuk a jelenlegi migrációs folyamatok sajátosságait, valamint a migrációban résztvevők lakóhelyválasztási preferenciáit.

A kárpátaljaiak nemzetközi migrációjának főbb jellemzői

Ugyan a 20. század folyamán Kárpátalja több államalakulat része volt, a terület periferikus helyzete – és ehhez köthetően népességkibocsátó jellege – minden országban megmaradt. Így volt ez már a Magyar Királyság időszakában is (Beluszky 2005), Csehszlovákia keretei között, sőt még a nemzetközi migrációt szigorúan kontrolláló szocializmus évtizedeiben is (Seres 2024). A rendszerváltást követően a kiutazási feltételek könnyebbé válásával megnövekedett a mobilitás, az ukrain gazdasági körülmények drámai romlása pedig tovább fokozta az elvándorlást. Mivel Kárpátalján, hasonlóan egyéb posztszovjet régiókhoz, az ukrán állam – részben diszfunkcionális működéséből következően – alig biztosította a minimális életszínvonalat és szociális szolgáltatásokat (Fedinec, Halász, Tóth 2016; Zhurzhenko 2010), az egyéni rugalmasság és a gyors alkalmazkodóképesség elengedhetetlen volt a túléléshez. Mindez a már eleve jelentős mobilitás fokozódásához és a határhoz kötődő informális gazdasági tevékenységekhez (csencselés, csempészet stb.) vezetett a (kiegészítő) jövedelemszerzés érdekében. A cirkularitás, az időszakos migráció, például a külföldi munkavállalás vagy a rendszeres határon átnyúló mozgások (például ingázás, kiskereskedelem), meghatározóvá vált a kárpátaljai emberek mobilitási stratégiáiban, de a tartós áttelepülés is egyre jellemzőbb lett (Borbély 2015; Çağlar 2013; Tátrai et al. 2018). A migráció tehát olyan egyéni és családi megélhetési stratégiává vált, amely vagy a család fő jövedelmét biztosítja, vagy a háztartás költségvetésének fontos kiegészítője. A külföldi munkavállalás lehetővé tette az otthoni megélhetést: a család egyes tagjainak munkamigrációja biztosította azt, hogy a család többi tagja otthon maradhasson (Morokvasic 2004; Eröss 2020).

A migráció formáját, célját és időbeliségét olyan makrostrukturális tényezők befolyásolták, mint a vízumrendszerek, a célországban való munkavállalás vagy tanulás feltételei, a bérkülönbségek, az utazási és megélhetési költségek (Tátrai, Eröss, Kovály 2016). A migrációt korlátozhatják vagy akadályozhatják a makroszintű folyamatok (gazdasági tényezők, foglalkoztatás vagy határátkelési feltételek) változásai, ami arra kényszeríti a migránsokat, hogy rugalmas alkalmazkodási stratégiákat dolgozzanak ki, kombinálva a különböző határátlépési helyeket, módokat (gyalogos, autós), útleveleket, vízumszabályozásokat, munkavállalási engedélyeket, ismeretségi hálókat (Józwiak 2021).

A Kárpátalján élő magyarok migrációját alapvetően befolyásolja az anyaország földrajzi közelsége és az, hogy 1989 után Magyarország szoros kapcsolatokat alakított ki minden külhoni magyar közösséggel, Kárpátalját is beleértve. 2010 után Magyarország szomszédos régiókban való aktivitása felerősödött, létrehozva/megerősítve egy kiterjedt intézményi háttérrel (egyszerűsített honosítás, fizetéskiegészítések, infrastrukturális fejlesztések, gazdaságfejlesztési program, ösztöndíjak stb.). Mindezek a kárpátaljai magyarok migrációs stratégiáit is befolyásolták (Çağlar, Gereöffy 2008; Tátrai, Eröss, Kovály 2017; Bacsó 2019). További tényezőként mindenképp számításba kell venni az etnikai kapcsolati tőkét és a transznacionális kapcsolatok hálózatát, amelyek megléte és milyensége nemcsak azt határozza meg, hogy ki tud bekapcsolódni a vándormozgalomba, hanem befolyásolhatja a migráció célterületét is (Kovály 2024).

Módszertan

Az Ukrajnából Magyarországra irányuló migrációt kvantitatív, míg a lakóhelyválasztási preferenciákat vegyes, kvantitatív és kvalitatív módszerekkel vizsgáltuk. A statisztikai adatforrások közül egyaránt használtuk a 2022-es népszámlálás vonatkozó adatait, valamint a Központi Statisztikai Hivatal regiszteradatait.

Mivel a kárpátaljai magyarok döntő többsége magyar állampolgárként érkezik Magyarországra, az áttelepülés folyamatának, volumenének statisztikai nyomon követése meglehetősen nehéz feladat. Az Ukrajnából Magyarországra irányuló migrációt így alapvetően három kategória szerint érdemes megvizsgálni: (1) menedékesként,¹ illetve (2) ukrán állampolgárságú bevándorlóként többnyire ukrán nemzetiségűeket regisztrál a magyarországi statisztika, míg a kárpátaljai magyarokat főként – de nem kizárólag – (3) az Ukrajnában született magyar (többnyire kettős, magyar–ukrán) állampolgárok kategória takarja.² Az Ukrajnában született magyar állampolgárok között is nagy számban találunk azonban ukrán nemzetiségűeket, hiszen 2019-ig az Ukrajnában magyar állampolgárságot igénylők száma megközelítette a 180 ezer főt, ami jelentősen magasabb, mint a kárpátaljai magyarok létszáma akár a 2001-es népszámlálás (Molnár, Molnár D. 2005), akár a Summa 2017 felmérése szerint (Tátrai et al. 2018). Ez utóbbi csoport többsége azonban a Magyarországra költözés után már magyar nemzetiségűnek (is) vallja magát.

Tovább nehezíti a vizsgálódást, hogy az adatfelvétel egyenetlen: az Ukrajnában születettek 88 ezer fős sokasága mellett jelen van a Szovjetunióban születettek mintegy 23 ezer fős kontingense is, azonban a születési ország esetében nem feltétlenül a tényleges születési ország kerül bejegyzésre. Tehát nincs olyan összefüggés, hogy az 1991 előtt születettek születési országa a Szovjetunió, a később születettek pedig Ukrajna, hanem az adat vegyesen kerül(t) rögzítésre. Emellett a Szovjetunióban született magyar állampolgárok között nagy számban

találunk az egykori Szovjetunió egyéb területein születetteket. Ennek megfelelően – az adatok bizonytalansága miatt – a kárpátaljai magyarok vizsgálatakor a Szovjetunióban született magyar állampolgárokat nem vettük figyelembe.

Kvalitatív kutatásunkat az ukrán-magyar határtérséget lefedő Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében végeztük, mivel hagyományosan ez a kárpátaljai áttelepültek egyik legfontosabb célterülete, amin a 2022-es migrációs hullám sem változtatott. A vármegyén belül a kutatás helyszínei dekoncentráltan helyezkednek el, követve a Magyarországra áttelepült kárpátaljaiak települési mintázatát. Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyén belül a három kiválasztott terep így (1) Nyíregyháza, amely a térség sokszínű központjaként fontos vonzást gyakorol a kárpátaljai áttelepülőkre; (2) Kisvárdra és Záhonyra, valamint környékük, amelyek lokális központként funkcionálnak, viszonylag jelentős kárpátaljai magyar közösséggel, illetve (3) a határ menti falvak, ahol az Ukrajnában születettek aránya a legmagasabb, és ahol nemcsak az állandó, hanem az ideiglenes migráció (ingázás) is jelentős.³

A terepmunkát 2022 és 2024 között végeztük, amelynek keretében a terepbejárás mellett elsősorban félig strukturált interjúk segítségével igyekeztünk feltárni a migráció helyben jellemző mintázatait, motivációit, az áttelepedés helyszínének kiválasztása mögött meghúzódó strukturális és mikroszintű (családi/egyéni) okokat. A kutatás során összesen 85 interjú készült (1) a helyi közösségekben kulcsszerepet játszó lakosokkal (polgármesterek, egyházi személyek, oktatásban dolgozók stb.), (2) Kárpátaljáról áttelepült, valamint (3) helyi – nem kárpátaljai származású – lakosokkal.

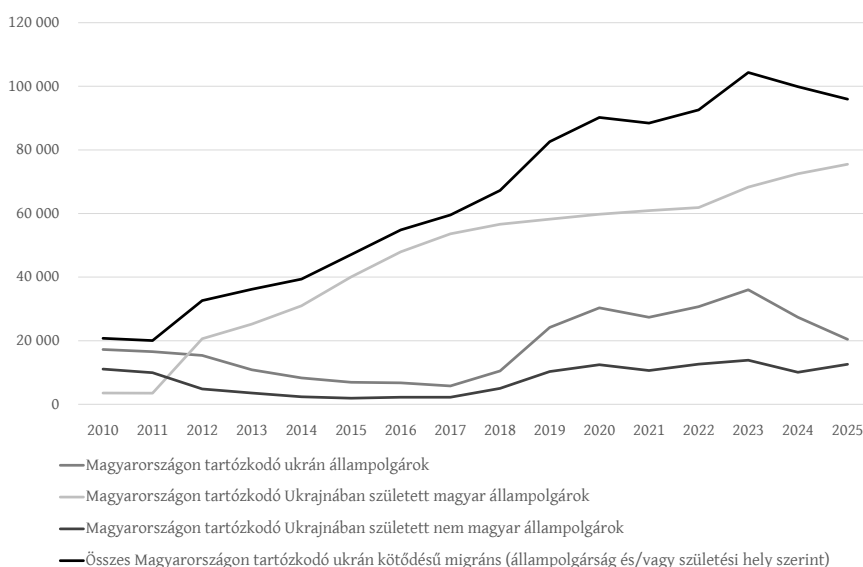
Az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció 2022 óta

Az Ukrajnából elvándorló magyarok többsége számára – ahogy a korábbi időszakokban, úgy 2022-t követően is – Magyarország volt a célország. Ennek a nyelvi kulturális közelségen kívül az is megalapozott, hogy 2019-ben a kárpátaljai magyarok 80 százaléka már rendelkezett magyar útlevéllel (Ferenc, Rákóczi 2020). Magyar állampolgárként érkezve tehát a kárpátaljai magyarok korlátozás nélkül beléphettek és letelepedhettek Magyarországon, viszont nem kaphattak menedékes státuszt (Csányi 2022; Urbán 2023). Ugyanakkor ez többségük számára nem okozott problémát, hiszen a korábban már áttelepült rokonok, barátok által kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeztek, ami megteremtette az újonnan érkezők számára az anyagi és szociális biztonságot az átköltözés idején és azt követően.

A kárpátaljaiak tömeges bevándorlásáról, áttelepüléséről szóló hírek, valamint a kárpátaljai terepi tapasztalatok tükrében a magyarországi bevándorlási adatok meglepő eredményekkel szolgálnak. A Magyarországon tartózkodó ukrain születésű magyar állampolgárok száma (stock) ugyanis 2022. január 1. és 2023. január 1. között csak viszonylag kismértékben (10 százalékkal) 61,9 ezer fő-

ról 68,3 ezer főre, majd 2025-ig, egyre csökkenő ütemben, 75,5 ezer főre nőtt (1. ábra). E csoport napjainkban mintegy $\frac{3}{4}$ -ét – pár éve azonban még csak $\frac{2}{3}$ -át – teszi ki a teljes ukrán kötődésű (ukrán állampolgár vagy Ukrajnában született) migráns kontingensnek, amely nagysága az elmúlt években 100 ezer fő körül mozgott. A népmozgalmi statisztikák adatait megerősítik a 2022-es magyarországi népszámlálás adatai is. Eszerint 2022 októberében 96 ezer olyan ember élt Magyarországon, aki Ukrajna területén született. Hozzávetőleg kétharmaduk rendelkezett magyar állampolgársággal, alapvetően őket azonosíthatjuk magyar nemzetiségűként.⁴

1. ábra: Az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció, 2010–2025 (stock, január 1-i állapot)
Migration from Ukraine to Hungary, 2010–2025 (stock as of 1 January)

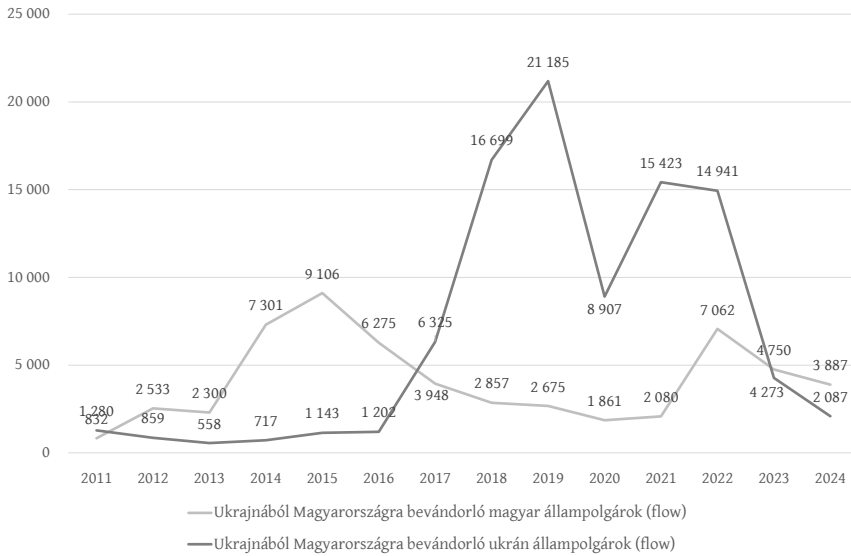
Forrás: KSH Tájékoztatói adatbázis

A 2022-es geopolitikai események migrációs hatásait azonban hatékonyabban vizsgálhatjuk a flow adatokkal (2. ábra). Bár a 2022 folyamán Magyarországra belépő ukrainai születésű magyar állampolgárok száma jelentősen megnőtt a korábbi évekhez képest, abszolút volumenét (és a hullámhegy hosszát) tekintve azonban elmarad az orosz-ukrán háború 2014-es kitörése után regisztrált hullámához képest, amely 2015-ben tetőzött (Urbán 2023). Mindebből elvileg az következne, hogy a 2022-es migrációs hullám kevésbé érintette a magyarságot, mint a 2014-es, ami azonban ellentmond a terepi tapasztalatoknak.

Az Ukrajnából származó magyar állampolgárságú bevándorlók között a férfiak és nők aránya 2022-ben – a korábbiakhoz képest érdemi változást nem mutatva – kiegyenlített volt, ami arra utal, hogy a katonakorú férfiak (18–60 év)

2. ábra: Az Ukrajnából Magyarországra bevándorlók száma (flow) állampolgárság szerint, 2011–2024

Number of immigrants from Ukraine to Hungary (flow) by citizenship, 2011–2024

Forrás: KSH Tájékoztatói adatbázis

közül is sokan eljöttek, annak ellenére, hogy a háború kitörését követő második naptól az ukrainai törvények értelmében a katonakorú ukrán állampolgárságú férfiak nem hagyhatják el az országot. Megemlítendő azonban, hogy a kelet-ukrajnai fegyveres konfliktus 2014-es kitörésekor a férfiak aránya a bevándorlók között megközelítette a 60 százalékot, összefüggésben az akkor elrendelt ukrainai sorozásokkal. A bevándorlók korcsoportos összetétele viszont jelentősen átalakult a teljes háború előttihez képest. Míg az előző években a 15 év alattiak aránya 15% körül mozgott, addig 2022-ben 25 százalékra emelkedett. Ezt leginkább a 60 év feletiek részesedésének csökkenése ellenpontosította.

Ehhez képest az ukrán állampolgárok bevándorlása valamelyest eltérő képet mutat. 2022. január 1 és 2023. január 1 között a Magyarországon tartózkodó ukrán állampolgárok⁵ száma (stock) 30,7 ezerről 36 ezerre, 17 százalékkal nőtt, ami bár jelentős, de messze nem kiugró változás. Ezt követően jelentősen csökkent a számuk; 2025-ben már csak 20,5 ezren tartózkodtak Magyarországon. Jelentős változás 2021-hez képest, hogy míg korábban a bevándorlók 65-70 százaléka férfi volt – összhangban azzal, hogy az iparban előszeretettel foglalkoztattak ukrán állampolgárokat (Urbán 2023) –, addig 2022-ben ez az érték 40 százalékra csökkent. A bevándorlók között 20% volt a 15 év alattiak aránya, ez korábban jellemzően 1% körül mozgott.

Mindezen számokból több következtetés is levonható. Az ukrán állampolgárokat (nemzetiségűeket) tekintve kirajzolódik, hogy a háború kitörését követően – összhangban a többi régiós országban tapasztaltakkal (Mikheieva, Sereda,

Kuzemska 2023) – főleg nők jöttek gyerekekkel, míg a katonakorú férfiak a korábbiakhoz képest jóval alacsonyabb arányban érkeztek, amiben az is közrejátszott, hogy nem is tudtak jönni a számukra lezárt határok miatt. Az ukrainai születésű magyar állampolgárokat (magyar nemzetiségűeket) ezzel szemben az jellemzi, hogy – hasonlóan a legutóbbi, 2014-es geopolitikai krízishez – egész családok jöttek át, nagyobb arányban, mint korábban, tehát a férfiak sem maradtak otthon. A teljes körű háború kezdeti fázisa után (nagyjából 2023 óta) azonban a Magyarországra belépő és itt tartózkodó ukrán állampolgárok száma jelentősen csökkent. Mindez, a férfiak mozgásának akadályoztatásán túl, arra is utal, hogy a háború második évétől már megállt a dinamikus kiáramlás Ukrajnából; aki akarta (és tudta), már elhagyta az országot.

Bár az adatokból jól kirajzolódik a geopolitikai kataklizmák hatása mind a 2014-15-ös, mind a 2022-es migrációs hullámokra, a számok alapján azonban az látszik, hogy a háborús cselekmények nem önmagukban, hanem adott társadalmi-gazdasági kontextussal együtt hatnak. Így például bár 2023-ra az ukrán kötődésűek száma megközelítette a 105 ezret, az éves növekedés mértéke 2022 és 2023 között „csak” 13% volt, ami elmarad a kelet-ukrainai fegyveres konfliktus kirobbanásakor regisztrált növekedéstől (2013 és 2014 között 20%), de némi meglepetésre a legnagyobb növekedés 2018 és 2019 között volt (23%), amikor a magyar munkaerőpiacon tömegesen jelentek meg az ukrán nemzeti-szerű munkavállalók.

A számok alapján tehát az orosz-ukrán háború 2022-től datálható intenzívebb fázisa nem okozott kiemelkedő migrációs hullámhegyet. Sőt, e hullámhegy 2023-tól kezdve gyorsan ellaposodott: 2022. január 1 és 2025. január 1 között a teljes migráns stock növekedése mindössze négy százalékos volt. Ezen érték mögött azonban az állampolgárság szerint differenciált folyamatok húzódnak: egyrészt az ukrán állampolgárok intenzív el- és visszavándorlása, amelynek eredményeképp számuk napjainkra harmadával csökkent; másrészt a magyar állampolgárok folytatódó, bár egyre csökkenő intenzitású áttelepülése, amelynek eredményeként az Ukrajnában született, Magyarországon élő magyar állampolgárok száma ez időszakban 22 százalékkal nőtt.

A következőkben azt igyekszünk igazolni, hogy a fent bemutatott számok ellenére a kárpátaljai magyarok migrációja meghaladta a korábbiak mértékét, csak éppen a vonatkozó statisztikák mérsékelten alkalmasak ezek nyomon követésére. Ennek bizonyításához bemutatjuk a migráció regionális mintázatait és a migráció 2022 előtti jellemzőit.

Az Ukrajnából Magyarországra irányuló vándorlás regionális mintázatai – különös tekintettel Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyére

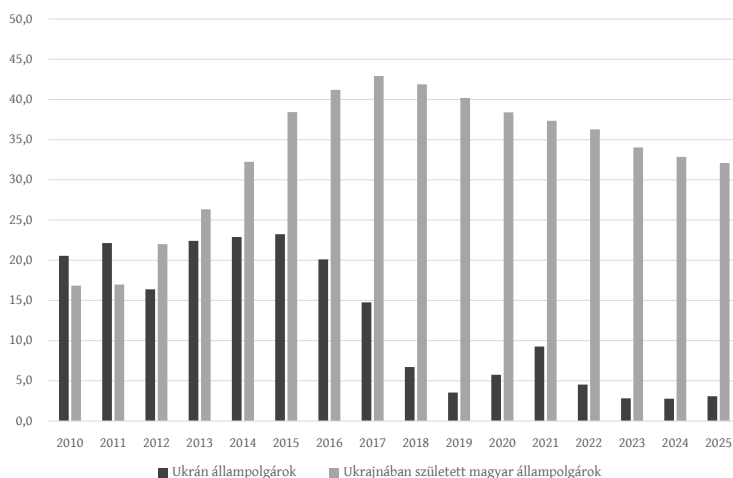
Az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció földrajzilag koncentrált és viszonylag kis távolságot ível át: a migránsok 90 százaléka Kárpátaljáról érkezik, ezen belül pedig 74% – a magyar kisebbség elhelyezkedésének megfelelően – a határ menti térségekből származik. Magyarországon belül a bevándorlók 80 százaléka a központi régióban (Budapesten és Pest vármegyében), valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében telepedett le az ezredforduló időszakában (Karácsonyi, Kincses 2020). Mindez tehát azt mutatja, hogy a munkalehetőségeket kínáló gazdasági magterületen kívül a kárpátaljai áttelepülők a gazdaságilag kevésbé prosperáló, ámde a szülőföldjükhöz közeli területeket is előnyben részesítik (Larson 2023).

E területi mintázat azonban valamelyest átalakult az elmúlt másfél évtizedben, bár e két régió súlya továbbra is domináns. Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyére fókuszálva az látható, hogy míg a 2010-es évek elején az ukrán kötődésűek (ukrán állampolgárok vagy ukrainai születésű magyar állampolgárok) csak mintegy 20 százaléka élt Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében, addig az egyszerűsített honosítás, de még inkább a 2014-től kibontakozó kelet-ukrainai fegyveres konfliktus és gazdasági összeomlás hatására rendkívüli mértékben nőtt meg a határ menti megye súlya. 2014-ben már az ukrán kötődésűek 30 százalékát, 2017-ben 40 százalékát regisztrálták Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében. A 2017-es csúcspont után azonban fokozatosan csökkent a vármegyében regisztrált ukrainai kötődésűek részesedése, ami részben az innen történő el- és továbbvándorlásukat („ugródeszka-hatást”) mutatja, részben a tízezres nagyságrendben megjelenő, döntően nyugat-magyarországi ipari központokba érkező ukrán nemzetiségű vendégmunkások hatása. Ugyanakkor nemcsak az ukránok, hanem a magyarok (ukrainai születésű magyar állampolgárok) elhelyezkedése is a dekoncentráció jeleit mutatta. Ez a tendencia – némileg meglepő módon – a 2022-es geopolitikai eseményeket követően sem változott meg, tovább csökkentve Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye részesedését. Így, annak ellenére, hogy a csökkenés az elmúlt évben megállt, napjainkban a százezer ukrán kötődésűnek csak negyede él a vármegyében, természetesen jelentős különbséget mutatva az ukrán állampolgárok, illetve az ukrainai születésű magyar állampolgárok között (3. ábra).

Az ukrán kötődésűek területi megoszlásában az elmúlt évtizedben végbe ment változások legfeltűnőbbben Komárom-Esztergom, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Győr-Moson-Sopron vármegyéket érintették, amelyekben jelentősen nőtt részesedésük a 2010-es évek elejéhez képest. Mindezt lényegében a központi régió (kiemelten Budapest), illetve kisebb mértékben az északkeleti vármegyék (Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar) súlyának csökkenése ellenpontosította. Azonban mindez két eltérő folyamat eredménye. Az egyik folyamat a döntően ukrán nemzetiségűek (ukrán állampolgárok) beáramlása a – főként az északnyugati várme-

gyekben elhelyezkedő – ipari központokba, a másik a döntően magyar nemzetiségűek (magyar állampolgárok) beáramlása Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe. Mindezek eredményeként utóbbi terület részesedése az ukrainai születésű magyar állampolgárok lakhelyválasztásában jelentősen, 10 százalékponttal növekedett 2012 és 2025 között.⁶

3. ábra: Az ukrán állampolgárok, illetve az ukrainai születésű magyar állampolgárok közül Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében élők részesedése, 2010–2024 (%)
Share of the migrants from Ukraine living in Szabolcs-Szatmár-Bereg County among the total migrant stock from Ukraine, 2010–2024 (%)

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyére fókuszálva még jobban feltárul, hogy a vizsgált migrációs folyamatban felülreprezentáltak a kis földrajzi távolságú mobilitási folyamatok. Az elmúlt évtizedekben, különösen 2014 óta felértékelődött az ukrán-magyar határ magyarországi oldalán fekvő (periferikus, tipikusan elvándorlástól sújtott) falvak szerepe. Ezen falvak legfőbb vonzereje – a megfizethető ingatlanokon túl – a határ közelsége, mivel az áttelepülők sok esetben előnyben részesítik, ha közel tudnak maradni eredeti otthonukhoz. Mindezt még jobban alátámasztja, hogy nem pusztán a határ menti falvak, hanem a határátelőkhez közel eső falvak népessége növekedett leginkább az elmúlt évtizedekben. Ezen településeken a népesség növekedése 2011 és 2021 között meghaladta a 20 százalékot⁷ – legalábbis a népmozgalmi adatok szerint. Ugyanakkor a népszámlálási adatok némileg eltérő képet mutatnak. Bár a határ menti települések népességszáma a 2022-es népszámlálás szerint is nőtt, korántsem kiugró mértékben, jellemzően 10% alatt. Mindez azt jelenti, hogy az adminisztratív adatbázisokban regisztrált és a ténylegesen ott élő népesség között akár jelentős különbség is lehet, ami újfent a cirkulációra, a kétlakiságra (valamint a csak papíron átköltözőtekre) hívja fel a figyelmet.

Ettől függetlenül az egész országot tekintve e határ menti településsávban a legmagasabb az Ukrajnából áttelepültek koncentrációja, egy olyan térséget kialakítva, ahol a kárpátaljai származásúak aránya gyakran eléri a 20 százalékot a helyi lakosságon belül (4. ábra), sőt egyes településeken (például Beregsurány, Márokpapi, Barabás) a 40 százalékot is meghaladja. Éppen ezért kiemelt fontosságú ennek a térségnek a részletesebb, kvalitatív vizsgálata is.

4. ábra: Az ukrán kötődésű népesség helyi lakónépességhez viszonyított aránya, 2021
The proportion of migrants from Ukraine in the total population by municipalities, 2021

Forrás: A KSH Tájékoztatási Adatbázis adatai alapján saját szerkesztés

A kárpátaljaiak áttelepülésének főbb sajátosságai 2022 előtt

Ahogy azt már a migrációs folyamatok statisztikai áttekintésénél is említettük, a teljes körű katonai invázió következményeként fellépő, a kárpátaljai magyarok migrációjához köthető trendek és mintázatok (cirkuláris migráció és a kétlaki életmódra való berendezkedés) többsége már évekkal korábban megjelent, a 2022 februárjában megindult teljes körű orosz katonai invázió csupán felerősítette azokat.

Ezek egyik jellemzője a magyarországi ingatlanvásárlás volt (többnyire az ukrán határ menti falvakban és városokban), amelynek alapvetően két fő oka volt. Egyrészt magyarországi lakcím létesítése, amellyel jogosulttá váltak különböző szociális juttatások igénylésére (például egészségügyi szolgáltatások, nyugdíj), és ami egyszerűsített bizonyos adminisztratív eljárásokat a magyarországi tulajdonszerzés (például gépkocsi vásárlása) kapcsán. Másrészt 2014, vagyis a donbasi háború megindulását követően számos család vásárolt magyarországi ingatlant, akár befektetésként, akár rekreációs céllal, vagy a gyermekek/unokák magyarországi továbbtanulása esetére, így az ingatlan az egyetemi évek során hosszabb távra is bázist jelenthetett.

„Tehát nagyon sokan már eleve még Kárpátalján éltek, akkor is a gyerekek iskolába már itt jártak. (...) és akkor a szülők pedig átköltöztek, (...) hát akkor nagyon sokan maradtak itt (...) Kisvárdra környékén. Itt nyilván praktikus szempontok miatt, hogy azért itt jóval olcsóbban, kedvezőbb áron tudtak ingatlant venni, de azért Magyarországon vannak mégis közelebb a gyerekekhez.” (Helyi lakos, Kisvárdra, 2022)

Az ingatlanvásárlást tehát egy komplex stratégia részének tekinthetjük, ahol a ház/lakás kezdetben elsősorban befektetésként vagy magyarországi bázispontként jelent meg. Ugyanakkor ennek a stratégiának a biztonságkeresés is része volt: sokan azért is vásároltak magyarországi ingatlant, hogy felkészüljenek arra az esetre, ha a háború miatt menekülni kényszerülnek. „...mi régen is szerettünk volna mindig egy ingatlant Magyarországon, úgymond befektetés céljából. Ha bármi van, legyen hol lennünk, akár hétvégére átjönni, vagy ilyesmi...” (Áttelepült nő, Nyíregyháza, 2024)

A magyarországi ingatlanok, elsősorban a falusi házak először a Covid-járvány idején váltak egyfajta bázissá (például unokák nyaraltatása), majd 2022 februárját követően a magyarországi ingatlanok szolgáltak menedékként vagy találkozási pontként a közeli és távolabbi rokonok, barátok számára. A kárpátaljaiak fokozatos otthonteremtéséről így beszélt egy áttelepült beszélgetőtársunk:

„...nekik több mint tíz év, tizenöt éve van itt valamilyen házuk, lakásuk, amit ők vásároltak, és gondolták már előre, hogy nyugdíjas kort itt fognak tölteni. Ezt látunk. Mert ahogy a háború kezdődött, hirtelen mindenki lett a saját lakásban. Eddig valahogy úgy figyeltünk, hogy ők két országra élnek. Most meg mi azt tapasztaljuk, hogy itt tartózkodnak, nem mennek át, ez idősebb korosztályról beszélünk.” (Áttelepült nő, Kisvárdra, 2022)

A fentiek nagyrészt megmagyarázzák a kvantitatív áttekintésben felvetett ellentmondást a hivatalos statisztikák és a lokális tapasztalatok között. A kárpátaljai magyarok jelentős része ugyanis már 2014-től kétlaki életmódra rendezkedett be, és nagy valószínűséggel már ekkor regisztrálták őket magyarországi bevándorlóként, holott az idejük nagy részét (2022-ig) vélhetően Kárpátalján töltötték. 2022-től azonban egyre többen ténylegesen átköltöztek Magyarországra, de ekkor már nem jelentek meg a vonatkozó vándorlási statisztikákban. A következőkben azt tekintjük át, hogy az orosz-ukrán háború 2022-es kiszélesedését követően hogyan alakultak át a korábbi mintázatok.

Az áttelepülés főbb sajátosságai 2022. február után

A teljes körű orosz katonai invázió kitörése után tehát a migráció tömeges jellegré vált, és ennek megfelelően egyre szélesebb lett azon társadalmi csoportok

köre, akik bekapcsolódtak; eddig kevésbé érintett korosztályok is részt vesznek benne (Erőss et al. 2025). Már nemcsak azok hagyták el a térséget, akik nem láttak más boldogulási lehetőséget, hanem a háborús helyzettől és következményeitől félve azok a személyek is, akik egyébként elégedettek voltak a kárpátaljai életükkel, stabil egzisztenciával és anyagi háttérrel rendelkeztek. Fontos tehát látni, hogy nemcsak a korábban domináns gazdasági motívumok állnak az áttelepedés hátterében, hanem a fizikai biztonságra való törekvés is – és nem csak a hadköteles férfiak esetében. Az áttelepülés konkrét motivációi ugyanakkor szereteágazók (Kovály et al. 2025), éppen ezért a migrációról szóló döntéseket elsősorban nem a motivációk, hanem a mögöttük húzódó családi szintű döntési stratégiák szerint igyekszünk bemutatni, amelyeket négy csoportba soroltunk.

(1) *Az egész család külföldre távozott:* ebben az esetben a családok nem szerettek volna szétszakítva élni, így közösen hagyták el Ukrajnát (ha nem is egyszerre, de viszonylag rövid időn belül), még a háború legelső napjaiban, amikor a katonakorú férfiak még át tudták lépni a határt.¹⁰ Itt kell megemlítenünk azt is, hogy a magyar (kettős) állampolgárság ebben az időszakban sok kárpátaljai férfi számára jelentett kizárólagos segítséget abban, hogy el tudja hagyni Ukrajnát, ugyanis az első néhány napban magyar állampolgárként még kiléphettek az országból (ez a lehetőség ma már nem áll fenn, az Ukrajnában született katonakorú férfiak csak külön katonai engedéllyel, speciális esetekben hagyhatják el az országot).

Beszélgetőtársaink e csoportjába tartozók közül sokan felújított családi házat, prosperáló vállalkozást, biztos munkahelyet vagy nagyobb gazdaságot hagytak hátra, ami megnehezítette a döntést az áttelepedést illetően. Elmondásuk szerint mindezt nagyon nehéz volt elengedni, beletörődni abba, hogy a költözés a leggyakrabban státuszvesztéssel is járt, hiszen a felújított kárpátaljai ház helyett jelenleg albérletben, jóval szerényebb körülmények között élnek, vagy épp a korábbinál alacsonyabb képesítést igénylő munkát végeznek. A veszteségtudatot enyhíti, hogy cserébe Magyarországon együtt tudott maradni a család. Fontos hangsúlyozni, hogy ebben a csoportban is jócskán van arra példa, hogy általában a család nőtagja ingázással tovább viszi a családi vállalkozást, hazajár felügyelni a gazdaságot, az otthoni ingatlant, vagy ingázik korábbi kárpátaljai munkahelyére. Vagyis azok a családok sem vágják el feltétlenül a hazatérés lehetőségét, amelyek a Magyarországra költözés mellett döntöttek. Miközben Magyarországon kiépítik a megélhetésük feltételeit, a hátrahagyott ingatlant, munkahelyet és vállalkozást is igyekeznek életben tartani Kárpátalján, ha tehetik.

„Amikor kitört a háború, ez valóban egy hirtelen döntés volt, hogy kijöjjünk. Nem is terveztük ezt hosszú távra. Tulajdonképpen ilyen két-három napra gondoltunk, hogy majd az egyik rokonunknál elleszünk addig, és akkor majd visszamegyünk. Aztán a helyzet ugye nem úgy alakult, hogy bármi pozitívát mutatott volna, hogy visszamehessünk.

És úgy voltunk vele, hogy még várunk, még várunk. És hát ugye tulajdonképpen az élet nem áll meg, úgyhogy igyekeztünk itt is megtalálni a helyünket. De én a munkát, azt egyébként nem szerettem volna semmiképpen sem hagyni. Nagyon szeretem a munkámat, és ilyen értelemben az odakötött, haza. Úgyhogy ezért van az, hogy én heti rendszerességgel ingázom. Ez nagyon-nagyon fárasztó és sok áldozattal is jár, de viszont nagyon szeretem és megéri.” (Áttelepült nő, határ menti település, 2023)

(2) *Családegyesítés: a már korábban Magyarországon élő/dolgozó családtagot követék a Kárpátalján élők.* Mivel a határok lezárásával a katonakorú férfiak számára a korábbi ingázó életmód már nem volt megoldható, a család többi tagja is átköltözött Magyarországra. Az ebbe a csoportba tartozó interjúalanyaink körében is megfigyelhető az előző csoportban leírt ingázás, azaz a család női tagja rendszeresen hazalátogat, hogy a még Kárpátalján maradt érdeklőségeiket felügyelje, esetleg az otthon maradt idős hozzátartozót ápolja.

„A fiunk már itt volt Mátészalkán, mert ő még tanult. De ő már nem tudott hazajönni. Előtte minden héten hazajárt.... A férjem ugye eleve itt Magyarországon dolgozott... És ezt tényleg, hogy így adta a Jóisten, hogy ez így legyen. Hogy nem kellett nekik szökni, meg menekülni, hanem ők itt voltak, csak nekünk kellett végül is feladni az életünket. Hát na, nagyon rossz, nagyon rossz, mer' azért otthon van az otthon. És közben anyukám megbetegedett, megműtötték és... és a tesómnak a férje is Pesten van... és akkor most úgy van, hogy amikor nekem lehetőségem van rá, akkor hazamegyek, hogy ő fel tudjon menni a férjéhez.” (Áttelepült nő, Nyíregyháza, 2024)

(3) *Csak a férj költözött át Magyarországra, de a közelben/a határ mentén maradt.* Azok a családok, ahol csak a férj költözött át, azt mérlegelték, hogy sem az idős családtagokat, sem a gazdaságot vagy a vállalkozást nem szeretnék volna hátrahagyni. Továbbá jobbnak látták, ha a gyereke(ke)t nem szakítják ki a megszokott környezetből, iskolából, óvodából. Ezért csak az apa/férj hagyta el Kárpátalját, akit a családtagjai heti vagy havi rendszerességgel látogatnak Magyarországon. Ezt az új mobilitási trendet *hétvégi migrációnak* neveztük el, hiszen a feleség és a gyerekek a hétvége közeledtével elindulnak, hogy átlépjék az ukrán-magyar határt, a határ magyar oldalán együtt töltik a hétvégét a férjükkel, apjukkal, majd vasárnap este visszaindulnak Ukrajnába, hogy hétfőn reggel már a kárpátaljai iskolában/óvodában, munkahelyen kezdjék a napot. „Alapesetben az van, hogy minden vasárnap megyünk haza, és minden csütörtökön jövünk vissza. (...) És akkor itt vagyunk csütörtök este, péntek, szombat, és vasárnap délután megint megyünk.” (Kárpátaljai nő, Nyíregyháza, 2024)

(4) *A férj elhagyta Ukrajnát és távolabb költözött* (Budapestre, Nyugat-Magyarországra, esetleg más nyugat-európai városba). Ezeknek a döntéseknek a háttérében alapvetően a gazdasági megfontolások álltak: a családfenntartó oda költözött, ahol munkalehetőséget talált, esetlegesen korábban már átköltözött rokonokat, barátokat követett, vagy pedig már korábban is vendégmunkás volt, és az új helyzetben ideiglenesen sem tér haza Ukrajnába. Az ilyen családoknál az internetes kapcsolattartás a jellemző, általában csak párhavonta tudnak személyesen találkozni. Interjúink alapján, akik ezt a boldogulási stratégiát választották, azok körében már gyakran érzékelhető az egyre lazuló apa-gyerek és/vagy férj-feleség kapcsolatok problémája (Lendák-Kabók 2023). Az alábbi idézetben férje külföldre költözéséről és az apa-fia kapcsolat alakulásáról beszél egy fiatal nő, akinek a férje rögtön a harcok kezdetén átment Magyarországra, majd rövid idő után visszavért a családjához és online dolgozott tovább. Ahogy azonban egyre több hír érkezett a behívásokról, úgy döntöttek, hogy a férfi elhagyja az országot. Kapcsolatait felhasználva Ausztriában vállalt munkát. Az interjúkészítés idején Magyarországon találkozott párhavonta a család, ahová a nő a gyermekükkel utazik.

„Magyarországon találkozunk, ott a találkozási pont, mert a gyerekekkel nem merek még hosszú útra indulni. [...] De egyelőre úgy gondolom, hogy egy év [múlva], ha lejár a szerződése, akkor ott döntsünk, hogy mi legyen, mert ezt így szerintem ő sem fogja bírni, mert most már alig várja, hogy találkozzunk. Meg a fiamon is észrevettem már, hogy mivel nincs fizikai kontaktus az apjával, nem igazán érdekli, úgyhogy eleinte még nagyon várta, meg beszélgetett, meg szaladt oda, és most kevésbé. Kevésbé foglalkoztatja, hogy apa ott van a telefonban. Úgyhogy ez nem egészséges.” (Kárpátaljai nő, határ menti település, 2023)

Az áttelepülés helyszínének kiválasztása és a migráció térbeli sajátosságai

Adatközlőinkkel folytatott beszélgetéseinkből az derült ki, hogy a magyarországi lakóhely megválasztásánál fontos tényező volt a határátkelő közelsége, függetlenül attól, hogy 2022 előtti vagy utáni átköltözésről volt-e szó. Ennek az egyik oka, hogy ezekben az egyébként elnéptelenedő falvakban lehetett megfizethető áru ingatlant vásárolni.¹¹

„Én azt látom, hogy kisebb értékű ingatlanokat akarnak vásárolni. Aki nagyobb értékűt szeretne vásárolni az továbbmegy Kisvárdától. Az megy Debrecen, Budapest vagy Dunántúlra. [...] Az eladásainknak úgy látom, hogy olyan 10 százalékát teszi ki a kárpátaljai vásárlás. Most picit megemelkedett, olyan 15 százalékot mondanék erre. De 90 száza-

lékban minél olcsóbban akarnak ingatlanokat vásárolni. Én azt látom, hogy nem is ez a régió, ami erős, hanem a Barabás, Beregsurány környéke az inkább erősebb, mert még olcsóbban lehet vásárolni ingatlant. Nem feltétlen áttelepülést tesznek ki szándékkal, inkább azt, hogy az állampolgárságot megkapják Magyarországon és az ezzel járó minden dolgot, mint az egészségügyi ellátás, nyugdíj.” (Helyi férfi, ingatlanzakértő, Kisvárdai, 2023)

De az is szempont, hogy innen egyszerűen, akár kerékpárral megoldható volt az ingázás a kárpátaljai és a Magyarországon vásárolt ingatlan között. „Ez azért jellemző, hogy aki nehezen hagyta el a szülőföldet, de mégis ilyen gazdasági kényszer miatt vagy bármilyen más kényszer, amit úgy mondok, hogy Magyarországra jön, ő azért igyekezett, hogy a határ közelébe.” (Helyi lakos, Kisvárdai, 2022)

A kárpátaljaiak Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe való áttelepülésének térbeli sajátosságaként beszélhetünk egyfajta *proximitás- vagy tölcserhatásról*, ami alatt azt értjük, hogy a kárpátaljaiak a kibocsátó településhez legközelebb eső határátkelőhelyek környékére telepednek át. Így Záhony és Kisvárdai környékén elsősorban az Ungvári járásból érkezők telepednek le, míg Beregsurányt és Vásárosnaményt a Beregszászi járásból érkezők részesítik előnyben. A határtól távolodva csökken a kárpátaljaiak száma/koncentrációja, csak a településhierarchia magasabb fokai (mint Nyíregyháza, Kisvárdai) emelkednek ki (Eröss et al. 2025).

A fent leírt tölcserhatás azonban szelektív jellemző: a határhoz közeli falvakba telepedők közt az idősek felülreprezentáltak (Koós, Tátrai, Gábrriel 2025), amiben fontos szerepet játszik, hogy e periférikus, rurális régió kevés munkalehetőséget kínál, éppen ezért az aktív korúak számára kevésbé vonzó; ők inkább a gazdaságilag több lehetőséget kínáló – a határtól távolabb fekvő – városokat részesítik előnyben.

„Zömében a kárpátaljai térségből szerintem 99 százalékban idősebbek. Van néhány fiatalabb is, aki családoként jön el, de azok általában továbbmennek. Akik itt letelepednek, azok a nyugdíjas réteg, akinek még maradt kint esetleg ingatlana, rokonság, van, akinek még szülei is maradtak, akik már nagyon idősek, őket már nem tudják mozgatni, tehát ilyen fiatalabb nyugdíjasokat, ilyen 60-70 közöttiek még mobilisabbak, ők könnyebben átköltöznek.” (Polgármester, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, 2022)

A 2022 után átköltözők körében az új lakóhely megválasztását az is befolyásolta, hogy a korábban vagy velük egy időben áttelepült ismerősök, barátok közelében keressenek ingatlant. Egyrészt az ismerősök közelsége biztonságérzetet nyújt számukra, másrészt így segíteni, támogatni tudják egymást, például egymás gyerekeinek felügyeletével vagy közös programok szervezésével.

„Úgy kerestünk, igen, egymás mellett. Hát én vagyok a bébiszitter ott is, hogyha úgy van, persze. Szinte minden este. Hon ők jönnek, hon mi megyünk. Hon játszótérek velük... Ezért is nem szerettünk volna innen elmenni más albérletbe. Itt vagyunk mind a négyen, négy család, közel. Tényleg összetartunk, akik itt vannak, otthoniak.” (Áttelepült nő, Nyíregyháza, 2024)

Mivel a határtól távolabb lévő településeken, főként a városokban, jellemzően magasabbak az ingatlanárak, így Kisvárdára vagy Nyíregyházára, valamint ezek szuburbán falvaira inkább a tehetősebb családoknak vagy azoknak a fiatalabb családoknak esett a választásuk, akiknél a munkahely és a gyermekek magas színvonalú iskoláztatása élvezett elsőbbséget. Több polgármester beszámolója és a helyi lakosok szerint is 2014 után fokozatosan keltek el az ingatlanok, és ma már közvetlenül a határ térségében nem lehet ingatlanhoz jutni, vagy csak olyan komfort nélküli házak vannak a piacon, amelyek nem vonzóak. *„Viszont jönnek, ahogy a helyzet adja, egyre többen keresnek, de sajnos itt is telítettség van. Lényegében egy lakás, már olyan lakható lakás, nincs.”* (Áttelepült férfi, határ menti település, 2023)

Záhonyban, amely határátkelőhelyként elsősorban az Ungvári járásból érkeztettek elsődleges célpontja, már évekkel korábban elkelték a kárpátaljaiak számára megfizethető ingatlanok, így a környező falvakba is egyre többen költöztek be. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében (főként a városokban) az ingatlanárak emelkedése mögött a kárpátaljaiak betelepülése csak az egyik tényező: a futballakadémiák, a multinacionális gyárak, továbbá a felsőoktatásban résztvevő hallgatók és oktatók szükségletei egyaránt hozzájárultak a kereslet növekedéséhez és ezáltal az ingatlanárak emelkedéséhez.

Konklúziók

Jelen tanulmányban statisztikai adatok és terepkutatás együttes alkalmazásával azt kívántuk felvázolni, hogy hogyan zajlott és zajlik a kárpátaljai magyarok átköltözése Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyébe. Habár a vizsgálat fókuszában az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalálódása utáni események állnak, a folyamat ennél korábban, leginkább a kelet-ukrajnai harcok megindulása, vagyis 2014 után gyorsult fel.

A magyarországi migrációs statisztikák alapján 2025. január 1-jén közel 100 ezer ukrán kötődésű lakos (ukrán állampolgár és ukrainai születésű magyar állampolgár, a menedékeseket nem ideszámítva) tartózkodott Magyarországon. Ezek kétharmada rendelkezik magyar állampolgársággal, közelítőleg őket gondoljuk magyar nemzetiségűnek. A bevándorlási statisztikák alapján azonban 2022 februárját követően nem bontakozott ki olyan mértékű áttelepedési hullám, mint akár 2014-ben, akár 2017-től, amikor ukrainai, döntően ukrán nemzetiségűek többezres

nagyságrendben léptek be a magyarországi munkaerőpiacra. Ez azonban nem jelenti azt, hogy mindez valóban így történt; azaz a statisztikai adatok ellenére igaznak tűnik, hogy 2022 februárja óta ténylegesen több magyar hagyta el Kárpátalját, mint a korábbi migrációs hullámokban.

2022-től ugyanis annak lehetünk tanúi, hogy az előző, 2014-es geopolitikai kataklizma nyomán átalakuló boldogulási stratégiák (re)aktiválódtak, ezeket hasznosította 2022-ben a kárpátaljai magyarok jelentős része. A 2010-es években menedékként, tartalékként, a nyugat-magyarországi vagy nyugat-európai munkavállaláshoz „ugródeszkaként” megvásárolt magyarországi lakóhelyek, második otthonok, ahol korábban csak időlegesen tartózkodtak a kárpátaljaiak, most valós lakhelyekké, elsődleges otthonokká váltak. Éppen ezért a kárpátaljai magyarság a teljes körű orosz katonai invázió bekövetkeztekor gyorsan tudott reagálni a kialakult veszélyhelyzetre, hiszen a már meglévő erőforrásaikra (magyar állampolgárság, magyarországi lakcím, ingatlan) támaszkodva döntöttek a határátlépésről. Mivel sokuknak már megvoltak a szükséges irataik, nem is kerültek be a magyarországi statisztikai adatgyűjtés látóterébe; mások pedig (például sok hadköteles férfi) rokonoknál, ismerősöknél találtak menedéket. Tehát a kárpátaljai magyarok migrációja többnyire nem előzmények nélküli, hanem a 2014-től széleskörűen kiépült migrációs infrastruktúrán (saját ingatlanok, áttelepült ismerősök) alapult. Mindez azt eredményezte, hogy míg a 2010-es évek közepén-végén Magyarországon regisztrált ukrán kötődésűek jelentős része az év nagy részében nem tartózkodott az országban, addig 2022-től a kétlakiságból a magyarországi tartózkodás irányába mozdultak el, az ideiglenes tartózkodási helyekből állandók lettek. A futószalagon érkező ukrain gazdasági-politikai krízisek tehát egymáshoz láncolódo boldogulási stratégiákat alakítottak ki. Mindebben persze nem feledkezhetünk meg a magyarországi nemzetpolitika – ezen belül főként az egyszerűsített honosítás – szerepéről sem, amelyre ezen stratégiák reflektálnak, támaszkodnak.

Bármelyik stratégiát is választották a családok, a nőkre/anyákra/feleségekre óriási teher hárul: a család egyben tartása érdekében rendszeresen utaznak a gyerekekkel külföldre vagy épp a munkahely, a gazdaság vagy az idős rokonok ápolása miatt Kárpátaljára. A kettészakadt családok esetében, amikor a férj Magyarországon tartózkodik, a családtagjai pedig Kárpátalján, jellemző az általunk *hétvégi migrációnak* nevezett mobilitás, amikor a családok a hétvégét töltik együtt Magyarországon. Amennyiben egészségi állapotuk engedi, a családok nyugdíjas tagjai is rendszeresen ingáznak a határ két oldala között. Mindez tehát erősíti azt a megfigyelést, hogy a kárpátaljai magyarok a háború okozta válságra a határon átnyúló térpályák fokozatos áthelyezésével reagáltak, amely mozgásokban – és a család egyben tartásában – 2022 február óta a nők kiemelt szerepet játszanak.

A kárpátaljaiak áttelepülésének egyik gócpontja Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, ahol az ukrán kötődésű népesség 40 százaléka élt a 2010-es évek közepén, de ma is minden negyedik ukrán kötődésű áttelepült itt tartózkodik. A me-

gyén belül érvényesül egyfajta tölcserhatás, vagyis hogy a határ közelében magas arányban találunk a helyi népeességben ukrainai születésűeket, onnan távolodva egyre csökken az arányuk. Kiemelkedő a határátkelőhelyek szerepe, amelyek közelében 20–50% is lehet a kárpátaljai származásúak aránya, akik jellemzően adott határátkelő vonzaskörzetéből származnak – tehát a földrajzi közelség a kibocsátó oldalon is fontos tényező. A határ közvetlen közelébe, amely Magyarország egyik hátrányos helyzetű, jellemzően népességkibocsátó vidéke, inkább idősebbek települtek át, akik rendszeresen haza tudnak járni Kárpátaljára, és egyben be is tudják fogadni a fiatalokat (családlátogatás, unokák magyarországi iskoláztatása esetén). A határtól távolabbi Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei városok (Kisvárd, Nyíregyháza, Vásárosnamény, Mátészalka) jellemzően az aktív korú népesség számára vonzóak (munkahelyek nagyobb száma és jobb iskoláztatási lehetőségek, illetve egyéb közszolgáltatások miatt).

A lakhelyválasztásról szóló döntésnél a fenti, racionális szempontok mellett azonban fontos szerepet játszanak az érzelmek, az otthonosság megteremtése az új hazában. Ennek sok módja közül a legizgalmasabb talán a határon áthozott otthon, illetve közösség, ahol az egyazon településről származók sokszor egymás közelébe települnek, egyfajta “Kis-Kárpátalját”, régi-új otthont létrehozva.

Jegyzetek

- 1 2024. december 31-ig 42,7 ezer ukrán állampolgár kapott időszakos védelmet. Egy részük visszament Ukrajnába, vagy továbbvándorolt Nyugat-Európába. E csoportról teljes körű adatokkal nem rendelkezünk, jellemzőikről kérdőíves kutatások adnak információt (ld. Bernát, Tomka 2025); ennek megfelelően további vizsgálatuk nem volt a kutatás célja.
- 2 A bevándorlásstatisztika a nemzetiséget nem rögzíti, azt a lakcímlétesítés alapján tartja nyilván a Belügyminisztérium adatait használva.
- 3 A továbbiakban, tekintve, hogy alapvetően pár száz fős falvakról beszélünk, az adatközlők anonimitását védendő, az ezen településeken készített interjúknál a konkrét településnév helyett csak a “határ menti település” megnevezést használjuk.
- 4 A 2022-es népszámlálás szerint Ukrajnában születettek közül a nemzetiségi kérdésre válaszolók ⅔-a csak magyar, 10 százaléka magyar és ukrán nemzetiségűnek vallotta magát. Közülük a magyar állampolgársággal rendelkezők lényegében mind magyarként identifikálták magukat, közel 20% a magyar mellett ukrán nemzetiségi hovatartozást is vallott.
- 5 Lényegében őket azonosíthatjuk ukrán nemzetiségűként. Létszámuk Magyarországon a 2010-es évek közepén érte el a minimumát, 5-6 000 főt, ezt követően a magyarországi munkaerőhiány és az adminisztratív korlátozások csökkentése következtében gyors növekedésnek indult számuk. Tipikus vendégmunkásközösségként elsősorban fiatal férfiak érkeztek Magyarországra, akiknek a területi megoszlása is gyökeresen eltért a korábban Magyarországon tartózkodó ukrán népességtől (Lipták, Kincses 2023), főként nyugat-magyarországi ipari központokban éltek (Jankó, Czirfusz, Berki 2024). Létszámuk 2017-től regisztrált gyors felfutását a Covid-járvány csak megakasztotta, de – úgy tűnik – az orosz-ukrán háború 2023-tól megállította.
- 6 Érdemes megjegyezni, hogy a magyar állampolgárok esetében is a 2. és 3. legnagyobb súlynövekedést Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom vármegyékben regisztrálták. Mindez arra hívja fel a figyelmet, hogy a magyar nemzetiségűek területi elhelyezkedésére is hat a magyarországi ipar térszerkezete.

- 7 Az egyetlen kivétel Záhony, amelynek gazdasági szerepköre mint vasúti átrakódóhely átalakulásában van; a rendszerváltást követően jelentősen visszaesett, éppen ezért népességvonzó képessége is csökken, amelyet nem tudnak ellensúlyozni az egyébként nagy számban betelepülő kárpátaljaiak.
- 8 A 2022 előtti időszak migrációs folyamatainak sajátosságairól részletesen ld. Tátrai, Eröss, Kovály 2016.
- 9 Mindezen válaszreakciók a krízisre nem egyediek; nagyon hasonló jelenségek övezték a vajdasági magyarok Magyarországra való áttelepedését. Ezek között egyaránt szerepelt a vagyon kimentése a háborús országból, tanulmányok folytatása, munkavállalás, a biztonságra törekvés, valamint az áttelepültek területi koncentrációja is (Szedegen és környékén) (Váradi et al. 2013; Takács, Tátrai, Eröss 2013).
- 10 Sokan később jöttek át, sokszor illegálisan, a zöldhatáron keresztül vagy éppen a határőröket lefizetve.
- 11 Magyarország más határ menti, rurális térségeiben is megfigyelhető a nemzetközi migráció hatása a népességnövekedésre, de lényeges különbség, hogy háttérükben a határon átnyúló szuburbanizáció, valamint az ezt megkönnyítő, átjárható határ áll (Balizs, Bajmóczy 2018).

Köszönetnyilvánítás

A K139127 számú projekt (Időskorúak migrációja és lehetséges fejlesztési hatásai a vidéki Magyarországon) a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, az OTKA pályázati program finanszírozásában valósult meg. Kovály Katalin kutatását a Folyai János Kutatási Ösztöndíj támogatása tette lehetővé. Eröss Ágnes kutatása a BemMiniImm MSCA Seal of Excellence projekt keretében készült, amelyet Bozen-Bolzano Autonóm Tartomány finanszíroz.

Irodalom

- Bacsó R. (2019): A kárpátaljai lakosság otthonmaradását segítő magyarországi támogatások hatása a magyarság migrációs hajlandóságának csökkentésében. *Glossa Iuridica*, 3–4., 271–284.
- Balizs D., Bajmóczy P. (2018): Szuburbanizáció a határon át: társadalmi, etnikai és arculati változások Rajkán. *Tér és Társadalom*, 3., 54–75. <https://doi.org/10.17649/TET.32.3.3046>
- Beluszky P. (2005): Az ország lakói – Magyarország demográfiai képe a századfordulón. In: Beluszky P. (szerk.): *Magyarország történeti földrajza I. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 153–314.*
- Bernát A., Tomka Zs. (2025): Ukrajnai menekültek Magyarországon. A rövid és hosszú távú integráció lehetőségei és korlátai. In: Tóth I. Gy., Gábos A., Medgyesi M. (szerk.): *Társadalmi Riport 2024. TÁRKI, Budapest, 355–374.* <https://doi.org/10.61501/TRIP.2024.17>
- Borbély S. (2015): Informális gazdasági stratégiák a magyar-ukrán határvidéken. In: Turai T. (szerk.): *Hármas határok néprajzi értelmezésben.* MTA BTK Néprajztudományi Intézet, Budapest, 217–245.
- Çağlar, A. (2013): Circular Migration between Hungary and Ukraine: Historical Legacies, the Economic Crisis, and the Multidirectionality of ‘Circular’ Migration. In: Triandafyllidou, A. (ed.): *Circular Migration between Europe and its Neighbourhood: Choice or Necessity?* Oxford University Press, Oxford, 141–165. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199674510.003.0007>
- Çağlar, A., Gereöffy, A. (2008): Ukrainian Migration to Hungary: A Fine Balance between Migration Policies and Diaspora Politics. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 3., 326–343. <https://doi.org/10.1080/15362940802371283>
- Csányi, Z. (2022): Changing Patterns of Ukrainian Immigration in Hungary – Revisited. In: Khachani, M.,

- Yazgan, P., Sirkeci, I. (eds.): *The Migration Conference 2022: Selected Papers*. Transnational Press, London, 129–136.
- Eröss Á. (2020): Akik maradtak: pillanatfelvétel az otthon maradt közösségekről a kárpátaljai magyar szórványban. *Regio. Kisebbség, Kultúra, Politika, Társadalom*, 1., 138–170. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v28i1.301>
- Eröss Á., Kohut-Ferki J., Kovály K., Tátrai P. (2025): Az időskorúak migrációja mint transznacionális családi stratégia. Kárpátaljai áttelepülők Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében. *socio.hu*, 2., 74–93.
- Fedinec Cs., Halász I., Tóth M. (2016): *A független Ukrajna. Államépítés, alkotmányozás és elsüllyesztett kincsek*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram, Budapest
- Ferenc V., Rákóczi K. (2020): TANDEM 2016–2019. Ukrán–magyar együttélés Kárpátalján. In: Ferenc V., Kovály K. (szerk.): *Kárpátalja mozgásban: társadalmi változások és interetnikus viszonyok az Euromajdan után*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, Budapest, 53–87.
- Jankó, F., Czirfusz, M., Berki, M. (2024): Migratory birds: Dehumanization of migrant workers in West Hungary. *Population, Space and Place*, 30, e2760. <https://doi.org/10.1002/psp.2760>
- Józwiak, I. (2021): Navigating the Opportunities and Constraints. Migration as a Local Response to Non-local Political Developments. *Cargo*, 1–2., 11–34.
- Karácsonyi D., Kincses Á. (2020): Átrendeződés? Kárpátaljaiak Magyarországon, magyarok Kárpátalján, a 2017-ig terjedő adatok tükrében. *Területi Statisztika*, 3., 309–351. <https://doi.org/10.15196/TS600302>
- Koós, B., Tátrai, P., Gábiel, D. (2025): Factors influencing the spatial distribution of international retirement migrants settling in Hungary. *Comparative Migration Studies*, 1., Paper: 36. <https://doi.org/10.1186/s40878-025-00455-x>
- Kovály K. (2024): *Az etnikai kapcsolati tőke földrajza: Ukrajnai vállalkozók a transznacionalitás útján*. Gondolat Kiadó, Budapest
- Kovály K., Kohut-Ferki, J., Eröss Á., Tátrai P. (2025): Boldogulási stratégiák a hátországban: az orosz-ukrán háború társadalmi hatásai a kárpátaljai magyar közösségre. *Metszetek*, 4., 1–28.
- Larson, L. (2023): Home Across the Border: Subcarpathian Hungarian immigration to Kisvárd. *Hungarian Journal of Minority Studies*, 6., 99–112.
- Lendák-Kabók K. (2023): The invisible participants of the 1990s wars: A view from the perspective of the millennials from the Hungarian national community in Vojvodina. *Sociologija*, 1., 115–135. <https://doi.org/10.2298/SOC220517003L>
- Lipták, K., Kincses, Á. (2023): International Migration of Ukrainian Citizens to Central Europe before the Russo-Ukrainian Wars. *Regional Statistics*, 5., 781–796. <https://doi.org/10.15196/RS130501>
- Mikheieva, O., Sereida, V., Kuzemska, L. (2023): Forced Displacement of Ukrainians during the War: Patterns of Internal and External Migration (2014–2022). In: Madlovics, B., Magyar, B. (eds.): *Russia's Imperial Endeavor and Its Geopolitical Consequences: The Russia-Ukraine War II*. CEU Press, Budapest, Vienna, New York, 199–228. <https://doi.org/10.7829/jj.3985460.13>
- Molnár J., Molnár D. I. (2005): *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztára, Ungvár
- Morokvasic, M. (2004): Settled in Mobility: Engendering Post-wall Migration in Europe. *Feminist Review*, 77., 7–25. <https://doi.org/10.1057/palgrave.fr.9400154>
- Seres A. (2024): A kárpátaljai magyarok tömeges áttelepedése Magyarországra 1979–1990 között. *Kárpát-haza Szemle*, 1., 6–42.
- Takács Z., Tátrai P., Eröss Á. (2013): A Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció. *Tér és Társadalom*, 2., 77–95. <https://doi.org/10.17649/TET.27.2.2530>
- Tátrai P., Eröss Á., Kovály K. (2016): Migráció és versengő nemzetpolitikák Kárpátalján az Euromajdan után. *Regio. Kisebbség, Kultúra, Politika, Társadalom*, 3., 82–110. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i3.131>
- Tátrai, P., Eröss, Á., Kovály, K. (2017): Kin-state Politics Stirred by a Geopolitical Conflict: Hungary's Growing Activity in Post-Euromaidan Transcarpathia, Ukraine. *Hungarian Geographical Bulletin*, 3., 203–218. <https://doi.org/10.15201/hungeobull.66.3.2>
- Tátrai P., Molnár J., Kovály K., Eröss Á. (2018): A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedését befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján. *Kisebbségi Szemle*, 3., 7–31.

- Urbán, F. (2023): Characteristics of Migration from Ukraine to Hungary in the Last Decade. *Hungarian Law Enforcement*, 1., 205–217. <http://dx.doi.org/10.32577/mr.2023.1.13>
- Váradi M. M., Wastl-Walter, D., Filep B., Gábrity Molnár I. (2013): Bevezető: utak és úton levők. *Tér és Társadalom*, 2., 3–34. <https://doi.org/10.17649/TET.27.2.2546>
- Zhurzhenko, T. (2010): *Borderlands into Bordered Lands. Geopolitics of Identity in Post-Soviet Ukraine*. Ibidem-Verlag, Stuttgart